

MÚLTUNK EMLÉKEI ROVAT

49 BIZTOSÍTÓBÓL EGY – A BIZTOSÍTÁSI MONOPÓLIUM MEGSZÜLETÉSE

Horváth Gyula – Tamás Gábor

1938-ban Magyarországon még 49 üzleti biztosító működött. Összehasonlításképpen 2022-ben az MNB 27 ilyen céget tart nyilván. A két időpont között azonban volt egy hosszú, 34 éves időszak, amit az Állami Biztosító monopóliuma jellemezett. Ez a cikk a monopólium létrejöttéről szól, annak megszűnésével a későbbiekben fogunk foglalkozni.

A második világháború pusztítása nehéz helyzetbe hozta a biztosítási szakmát is. Egyrészt közvetlen károk érték a biztosítók vagyonát, ezt szakértők csak a fővárosban 200 millió pengőre becsülték.¹ Ugyanakkor az üzletmenet folytonosságát nehezítette, hogy az iratanyagokat is súlyos károk érték, 11 biztosító esetében szinte az egész iratanyag megsemmisült. köztük olyan nagyoké is, mint az EMÁBIT, a Generali és az Adria, valamint a Biztosító Intézetek Országos Szövetsége (BIOSZ), a Jégkárfevélteli Iroda és az Egyezményes Iroda, valamint a Biztosítástudományi Társulat anyagai. Aki ma biztosítástörténettel kíván foglalkozni, bizony eléggé limitált számú eredeti dokumentumból dolgozhat, bár legalább a cégbírósi anyagok fennmaradtak.

A zsidótörvények és a holokauszt valószínűleg megtizedelte a biztosítók személyi állományát is, bár erről – részben a már említett iratmegsemmisülés miatt – nem készült mélyebb kutatás.

Természetesen a gazdaság általános helyzete sem kedvezett a biztosítási szakmának, különösen a hiperinfláció tette szinte lehetetlenné a racionális kalkuláción alapuló árazást és tartalékképzést. A hiperinfláció a pengőben denominált állampapírok értékét lenullázta (érdekes, hogy a forintmérlegekben még a 40-es évek vége felé is szerepeltek ezek a papírok, 1 Ft értékkel). Született ugyan egy kormányrendelet arról, hogy hogyan kell revalorizálni a pengős életbiztosításokat, de ennek pénzügyminisztériumi végrehajtási rendelete – talán nem véletlenül – soha nem jelent meg.

A forint bevezetése (1946. augusztus 1.) viszonylagos árstabilitást hozott. A „viszonylagos” kifejezést jogosnak tarthatjuk, hiszen 1952-ig a forint elvesztette vásárlóértékének felét. Mégis ez az évi 12 százalékos infláció már lehetővé tette a biztosítási szektor további működését. A biztosítók először a kárbiztosítások értékesítésével próbálkoztak, bár egy újságcikk szerint már 1945 márciusában (!) sikerült eladni életbiztosítást is.

Az állam kezdetben szabályozói szerepében jelent meg, tovább működött a Felügyelet, és a Pénzügyminisztériumban is külön osztály foglalkozott a biztosítókkal, dr. Tallós János vezetésével.

1946-tól a gazdaságpolitika egyre mélyebben avatkozott be a magánvállalatok életébe. A biztosítók szempontjából talán legfontosabb lépés a bankok állami kezelésbe vétele, majd államosítása volt (1947. évi XXX. tc. 1947. XII. 31.). Ez egyrészt közvetlenül is tulajdonhoz juttatta az államot több biztosítóban, másrészt a törvény és más későbbi rendelkezések lehetővé tették, hogy azon biztosítókat, ahol az állam részesedése elérte a 20 százalékot, állami érdekeltségűnek nyilvánítsák és szoros állami ellenőrzés alá vegyék. Ez lett a sorsa az EMÁBIT-nak, a Gazdák Biztosító Szövetkezetének és a Providentiának is. De már 1947 végén, 1948 elején jelentek meg sajtóhírek arról, hogy az állam saját biztosító létrehozásán dolgozik.

Az említett három biztosítót szoros együttműködésre kötelezték, majd 1948. június elején létrehozták a biztosítási Központi Tanácsot, amelynek feladata „... az állami érdekeltségű biztosító magánvállalatok üzletvitelének egységes irányítása...” volt. A Tanács hatáskörébe a már említett három biztosítón kívül a Budapesti Viszontbiztosító tartozott.

Közben 1948. március 12-én megalakult az ún. 6-os bizottság, amelyben a kereskedelemügyi minisztérium (szociáldemokrata) államtitkára, Barcza György elnökölt, és részt vett benne a pénzügyminisztérium (szintén szocdem) államtitkára, Kemény György, valamint a Gazdasági Főtanács, a PüM és az Országos Társadalombiztosító Intézet (OTI) szakembere is. A bizottság fő feladata az Állami Biztosító létrehozása volt, de sokszor foglalt állást a nem állami érdekeltségű biztosítók ügyeiben is.

Még mielőtt létrejött volna az ÁB, az állam többféle módon is beavatkozott a piaci viszonyokba.

Még mielőtt létrejött volna az ÁB, az állam többféle módon is beavatkozott a piaci viszonyokba. 1948. július 1-jén a kormány felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy vállalatvezetőket nevezhessen ki a magánbiztosítókhöz. Július 9-én egy PM-rendelet kötelezte a magánbiztosítókat, hogy kárbiztosítási állományuk legalább 10 százalékát viszontbiztosítsák az állami érdekeltségű Budapesti Viszontbiztosítóval. Október 22-én kötelezték az állattartókat, hogy amennyiben sertéspestis elleni vakcinát kaptak, állataikat biztosítsák, de ezt csak állami érdekeltségű biztosítóval tehetik.

Az új biztosító létrehozásának jogi bázisát az 1948. évi XXXVII., az állami vállalatokról szóló törvény adta. Végül 1949. május 5-én a Magyar Közlönyben egy pár soros közlemény adta tudtunkra, hogy megalakult az Állami Biztosító Nemzeti Vállalat. A Közlöny e száma tartalmazta az új vezérigazgató, Németh Béla és helyettesei, Bálint Elemér és Barcza Sándor kinevezését (utóbbiak a 6-os bizottság tagjai voltak).

Mi történt mindeközben a nem állami érdekeltségű cégekben? Egy részükre – Berend T. Iván és Ránki György kifejezésével élve – a „száraz államosítás” várt. E cégek – köztük külföldi (pl. angol és svájci) tulajdonúak is – a bizonytalan környezetben, sokszor hitellel és munkaerőhiánnyal küzdve, maguktól adták fel a küzdelmet, és adták át portfóliójukat a nagyobb (állami érdekeltségű) biztosítóknak. Ez történt például a Magyar Élet- és Járulékbiztosítóval is. A nyomásgyakorlásra szép példa, hogy az említett 6-os bizottság ülésén a Gazdasági Főtanács képviselője közölte, hogy a kényszerfelszámolás elrendelése esetén a vállalatnak joga lenne bírósághoz fordulni, ami akár egy évvel is elhúzná a folyamatot, ezért inkább a PüM felügyeleti jogkörben rendelje el az állományátruházást. Szükség esetén pedig jogszabályt kell hozni.

Azon cégeket, amelyek német tulajdonban voltak, a potsdami értekezlet határozataira hivatkozva a Szovjetunió tulajdonába adták. A szovjetek a társaságok állományát – az Európai Áru- és Podgyászbiztosító (sic!) kivételével – még 1946-ban egy társaságba szervezték. Az új cég a Közép-Európai Biztosító Rt. (KEBIR) lett. A KEBIR formailag a Turul biztosító bázisán az egykori Anker biztosító Deák Ferenc téri székházában működött. Aktív szerzési politikát folytatott, ez ütközésekhez is vezetett az állami érdekeltségű cégekkel és később az Állami Biztosítóval is.

1949-ben tehát a közhiedelemmel ellentétben még nem jött létre a biztosítási monopólium.² A KEBIR-hez hasonlóan sok magyarországi cég került szovjet (rész)tulajdonba. A legismertebb példák talán a MESZHART (hajózás) és a MASZOVLET (polgári repülés) voltak.

1952-ben tárgyalások kezdődtek arról, hogy a szovjetek eladják részesedésüket a magyar államnak. E tárgyalások története még nincs feldolgozva. Néhány már ismert dokumentum azt sugallja, hogy komoly viták voltak a két fél között az ár tekintetében. Az 1952-es dátum alapján ez mindenesetre akár meglepő is lehet. A megállapodás végül létrejött, így 1952 után már elmondhatjuk, hogy létrejött a monopólium, amely 1986-ig állt fenn.

Tartalmilag az előző mondat igaz ugyan, de formailag a biztosítók felszámolása még hosszú évekig nem történt meg. Tudjuk például, hogy a KEBIR még 1970-ben is létezett, az EMÁBIT-ot pedig csak 2006-ban (!) számolták fel. Azt, hogy van-e még fel nem számolt biztosító a korból, további kutatás derítheti ki.

HIVATKOZÁSOK

¹Bajai Ferenc – Csabay Dezső (szerk.) 1972: Az állami biztosítás Magyarországon. Budapest.

²Fennmaradtak még egyesületek is, ezek azonban működésükben, viszontbiztosítási kapcsolatukban szorosan kötődtek az ÁB-hoz.

SZERZŐI ÚTMUTATÓ A BIZTOSÍTÁS ÉS KOCKÁZAT FOLYÓIRATBAN PUBLIKÁLÓK RÉSZÉRE

A kéziratokat elektronikus (Word/Excel fájl) formátumban mellékletként csatolva kérjük beküldeni a főszerkesztő (erszabet.kovacs@uni-corvinus.hu) és a szerkesztő (katalin.lencses@mabisz.hu) e-mail címére.

A kézirat befogadásához csatolni szükséges a kitöltött szerzői nyilatkozatot is, mely a MABISZ honlapjáról is letölthető (www.mabisz.hu) különböző verziókban (egyszerős, többszerzős nyilatkozat).

Terjedelmi ajánlás: 1-1,5 ív (1 ív=40.000 karakter). A közlemények hossza a 60.000 karaktert (szóközökkel) ne haladja meg. A karaktárszámok tartásakor kérjük figyelembe venni, hogy amennyiben a cikkben/tanulmányban ábra vagy egyéb bokszt jelenik meg, akkor az ábránként 300 karakterrel kerül beszámításra. A publikálás főszabályként magyar nyelven, indokolt esetben pedig angol nyelven lehetséges. A Biztosítás és Kockázat eddig megjelent számai elérhetőek az alábbi linken keresztül:
<http://www.mabisz.hu/hu/esemenyek-publikaciok/450-biztositas-es-kockazat.html>

A kézirat a következő elemeket tartalmazza az alábbi sorrendben:

- CÍMOLDAL
A cikk címe, szerzője, elérhetősége. A cikk beadásának dátuma. Több szerző esetén a levelező szerző neve és elérhetősége is.
- CIKK CÍME
Alcím (opcionális)
- SZERZŐK NEVE ÉS AZOK AZ ADATOK, MELYEKET PUBLIKÁLÁSRA SZÁNNAK
Tudományos fokozat, munkahely, beosztás, e-mail cím
- ÖSSZEFOGLALÓ
Magyar nyelven, maximum 1000 karakter
- SUMMARY
Angol nyelven, maximum 1000 karakter
- KULCSSZAVAK
Maximum 5
- KEYWORDS
Maximum 5
- JEL
DOI szám
Ezt a MABISZ adja.
- CIKK, TANULMÁNY
Törzsszöveg (ajánlott terjedelem 60 000 karakter)
Ábrák, táblázatok, képletek, lábjegyzet (opcionális)
Összefoglalás, következtetések
- IRODALOMJEGYZÉK

1. A címdalton sorrendben a következők szerepeljenek: a kézirat címe, esetleg alcíme, a szerzők neve, a szerzők tudományos fokozata, titulusa, a szerzők munkahelye, a szerzők beosztása, elérhetősége. A cikk beadásának dátuma. Amennyiben a szerző(k) hozzájárul(nak) az e-mail cím(ük) közléséhez, akkor itt ezt is kérjük megadni. Több szerző esetén a kapcsolattartáshoz mindenképpen kérjük megadni a levelező szerző e-mail címét, telefonszámát.

2. Az összefoglalót magyar és angol nyelven kérjük elkészíteni és a cikk elejére beszerkeszteni. Az összefoglaló nem tartalmazhat rövidítéseket. Ennek megbeszélésekor az alábbiakat kérjük figyelembe venni: „Bevezetés”, „Célkitűzés”, „Módszer”, „Eredmény” és „Következtetések” lényegre törő megfogalmazása oly módon történjen, hogy csupán az összefoglalás elolvasása is elegendő legyen a dolgozat lényegének megértéséhez. A magyar és az angol összefoglaló hossza igazodjon egymáshoz, a maximális karaktárszám 1000 lehet. Az összefoglalókat követően a kulcsszavakat kérjük szerepeltetni. Maximum öt kulcsszó adható meg magyar és angol nyelven egyaránt, szerepeljenek továbbá a JEL-kódok is (<https://www.aeaweb.org/econlit/jelCodes.php>)

3. A kézirat világos, jól tagolt szerkesztése különösen fontos, beleértve az alcímek megfelelő alkalmazását is. Az eredeti közleménynél a bevezetőben néhány mondatban meg kell jelölni a kérdésfelvetést. A módszertani részben a szerző világosan és pontosan mutassa be és hivatkozzon azokra a módszerekre, amelyek alapján az eredményeket megkapta. Az eredmények és a diskusszió részeket külön és érthetően szükséges megbeszélteni. A diskusszió rész legyen kapcsolatban az idevonatkozó legújabb ismeretanyaggal, valamint azokkal a megállapításokkal, amelyekből a szerző a következtetéseket levonta. Az eredmények újszerűsége, illetve a szerző saját tudományos hozzáadott értéke világosan tűnjön ki az írásból! A módszerek, eredmények, megbeszélés részek megfelelő alcímet kapjanak. A kéziratban az ábrák helyét, címét kérjük arab számokkal jelölni! A cikken belül lehetőség szerint csak akkor legyen alfejezeteken belüli számozás, ha azt a téma jellege és feldolgozása indokolja.

4. A táblázatokat címmel kell ellátni, és minden táblázatot külön lapon szükséges megadni. A táblázat ne legyen kép, a táblázatokat Wordben/Excelben kérjük elkészíteni!

5. Az ábrák a kéziratban megfelelő helyen, számozottan (arab számok) szerepeljenek, és címmel is el legyenek ellátva. Kérjük a mértékegységeket, jelmagyarozatokat értelemszerűen történő megadását! Az ábra forrását is kérjük megjelölni, így a szövegben megfelelő helyen jelenjen meg az ábrákra, táblákra, jegyzetekre való hivatkozás! Az ábrákat és grafikonokat nagyfelbontású képként és xls formátumban egyaránt külön kérjük csatolni a beküldött íráshoz.

6. Az ábrák és táblák elnevezése az ábra, illetve táblázat felett szerepeljen, a forrás-megjelölés pedig alul kerüljön feltüntetésre. A cikk szöveges része is tartalmazzon utalást arra, hogy az ábra, illetve táblázat mely részekhez szolgál illusztrációként. Pl. „ahogy azt a 3. ábra mutatja...”.

7. A képleteket képletszerkesztővel kérjük elkészíteni, és azokat a jobb oldalon, zárójelben folyamatosan kérjük számozni!

8. A lábjegyzetek a felhasznált irodalom elé, a folyószöveg után kerüljenek!

9. Az irodalomjegyzék felsorolásánál ne legyen számozás, vagy bármilyen egyéb jelölés (bullet point stb.) Az irodalmi hivatkozásokat a legújabb eredeti közleményekre és összefoglalókra kell korlátozni. Kizárólag azok az irodalmi felsorolások sorolhatók fel, amelyekre a szövegben utalás történt, és közvetlen kapcsolatban vannak a kutatott problémával. Háromnál több szerző esetén a három szerző neve után „et al” irandó.

A szövegközti szakirodalmi utalásokat zárójelben kérjük feltüntetni, amennyiben a hivatkozás nem szerves része a mondatnak. Például (Osipian, 2009). Amennyiben valamelyik szerzőtől több, azonos évben megjelent munkára hivatkozik, a művek megkülönböztetésére használja az évszám mellé írt a, b, c stb. indexet. Szó szerinti idézetnél az oldalszám kötelezően jelölendő. Az irodalomjegyzéket a tanulmány végén abc-sorrendben közöljék a következőképpen:

- Könyveknél:
Dickson DCM (2005): Insurance Risk and Ruin, Cambridge University Press
- Tanulmánykötetekben, gyűjteményes kötetekben megjelent publikációknál:
Mario Jametti & Thomas von Ungern-Sternberg (2003): Assessing the Efficiency of an Insurance Provider – A Measurement Error Approach, CESifo Working Paper Series 928, CESifo Group, Munich
- Folyóiratban megjelent cikkeknél:
Wiltrud Weidner – Robert Weidner (2014): Identifikation neuer Ansätze zur individuellen Kfz-Tarifierung, Zeitschrift für die gesamte Versicherungswissenschaft May, Volume 103, Issue 2, pp. 167-193.
- Dickson DCM. (2006): Premiums and reserves for life insurance products, Australian Actuarial Journal, vol. 12 (2), pp. 259-279.
- Webcímeknél:
Insurance Europe (2012): How insurance works
Online: <http://www.insuranceeurope.eu/uploads/Modules/Publications/how-insurance-works.pdf>
Weboldal hivatkozások zárójelben a letöltés dátumát is szerepeltetni kell.

10. Két-három oldalanként kérünk javasolni egy-egy kiemelésre szánt mondatot vagy mondatrészt a szövegből.

11. A Biztosítás és Kockázat folyóirat csatlakozott a DOI CrossRef rendszerhez, ami növeli a folyóiratban megjelenő cikkek láthatóságát, illetve elérhetőségét. Kérjük a szerzőket, hogy a cikkek irodalomjegyzékében link formátumban tüntessék fel azon források DOI azonosítóját, melyeket más folyóiratok/kiadók már regisztráltak a CrossRef-nél. A források ezen szempontból való ellenőrzésére használható a CrossRef keresője: <http://search.crossref.org/>. A DOI-ból úgy képezhető link, hogy elé kell írni: <http://dx.doi.org/>, illetőleg amennyiben a CrossRef fenti keresőrendszerét használják, akkor az ott található DOI link egyszerűen átmásolható.

A Biztosítás és Kockázatban megjelent cikkeket a szerkesztőség az MTMT-n keresztül a REAL repozitóriumban archiválja.

12. A szerkesztőség szívesen fogad recenziókat is, melyek egy biztosításpolitikai szempontból érdekesnek ítélt könyv ismertetését tartalmazzák azzal a céllal, hogy figyelmet az adott műre mind szélesebb körben felhívják. A recenzióval szembeni elvárások az alábbiak:

- Szükséges feltétel a mű valamennyi bibliográfiai adatának pontos feltüntetése.
- Tartalmaznia kell minimálisan a könyv szerzői ismertetését, szerkezeti felépítését. A recenzió szerzője ezen túlmenően megosztja az olvasóval a könyvvel kapcsolatos észrevételeit, benyomásait, akár kritikai értékelését is.
- A jó recenzió felkelti a vágyat az olvasásra, miközben annak tudományos értéke is tetten érhető, szakmai szemmel – az ajánlott szempontjain keresztül – orientálja a könyv potenciális olvasóját.
- Az idézetek és források megjelölésénél – amennyiben ilyenek vannak – be kell tartani a Biztosítás és Kockázat szerzői útmutatójában foglaltakat.
- Ajánlott terjedelem: 2-5 oldal.

Köszönjük, hogy a megfelelően előkészített kéziratral Ön is segíti munkánkat!